

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

16 ՅՈՒՆԻՍԻ 1945 Թ. Ի Ս. ԷՋՄԻԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ Ե.

20 Յուլիսի 1945 թ.

Ազգային-եկեղեցական ժողովի Ե. նիստը բացուեց ժամը 12 և 30 րոպէին Նախագահութեամբ Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսի, ատենապետութեամբ ազգեմիկոս Աւետիք Իսահակեանի, Տէրունական ազօթքից յետոյ կարգացուեց նախորդ նիստի արձանագրութիւնը, որը հաստատուեց թեթեւ փոփոխութիւններով:

Ամերիկայի Արեւելեան թեմի առաջնորդ Տ. Տիրան Մ. Վարդապետը յայտարարեց, թէ մօտ 30,000 դուլարի գումարք նուէր (զարպաս) են բերել Մայր Աթոռին:

Այնուհետեւ ատենապետը ժողովի քննութեան է դնում պիւտճէի հարցը: Պիւտճէտային Յանձնաժողովի անդամ Պ. Սարգիս Քիւրքճեանը կարգում է Յանձնաժողովի նիստի հետեւալ որոշումը:

«Յանձնաժողովը միաձայն որոշեց, ա) որ իրականացուի եկեղեցիների եկամուտներից հինգ տոկոս տուրքի դանձումը յօգուտ Մայր Աթոռի, որ ընդունուեց Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից. բ) նկատի առնելով, որ թեմերի եկամուտների շահերն անյայտ են, ինչպէս նաեւ որոշուած չեն էջմիածնի այս տարուայ ծախքերը, այլեւ վանքի վերանորոգման ծախքերը, ժողովը որոշեց նորընտր Աթոռիկոսի իրաւասութեանը թողնել տնօրինելու այդ հարցի լուծումն ըստ իւր հայեցողութեան, յաւաքով, որ հայ ազգը և հայ բարերարներն այս խնդրում սիրով պիտի արձագանգեն Հայրապետի կոչին: (Ստորագրել են Յանձնաժողովի 13 անդամները):»

Ամենապատիւ Տ. Տեղակալի առաջարկութեամբ պիւտճէի քննութիւնը յետաձգուած է յաջորդ նիստին, որպէսզի Տեղակալ Սրբազանը հնարաւորութիւն ունենայ ժողովին ներկայացնելու էջմիածնի ծախքերի մասին գրաւոր տեղեկանքներ:

Մանգատային Յանձնաժողովի նախագահ Տ. Արտաւազդ Արքեպիսկոպոսը յայտարարեց, թէ վերստուգման համար պիտի կարգացուի պատգամաւորների անսւանացանկը: Յուսկը կարգաց Տ. Վազգէն Վարդապետը. ընթերցումից պարզուեց, որ պատգամաւորների ընդհանուր թիւը հասել է 106-ի:

Ազգեմիկոս Ստեփան Մալխասեանն առաջարկեց Մայր Տաճարի վերանորոգութեան համար նախահաշիւ կազմել: Այս առաջարկն ընդունուեց:

Ժողովը, լսելով Տեղակալ Սրբազանի բացատրութիւնները Եկեղեցու Սահմանադրութեան նախադրի մասին, միաձայն որոշեց այդ հարցի քննարկումը յետաձգել յաջորդ նիստին, երբ նախագահութիւնը և ատենապետութիւնը ժողովին ներկայացնեն Սահմանադրութեան նախադրի խմբագրուած վերջնական տեխստը:

Ժողովը վերջնապէս ժամը 12 և 12 րոպէին:

Ազգային-եկեղեցական ժողովի Նախագահ

Գ.ԱՐԵՒԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ասեմապետներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ս. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
ՃԱՆԻԿ Հ. ՉԱԳԻՐ
ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒՔՅԱՆ

Քարտուղարութիւն՝

ԳՐԻԳՈՐ Մ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ՍԱՀԱԿ ԱԲ. ԳԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
ՎԱՀԱՆ ԱԲ. ԳԱՀ. ԹԱՎԱՐԵԿԵԱՆ
Ա. Գ. ԵԱԶԸՅԵԱՆ

Ն Ի Ս Տ Զ.

22 Յունիսի 1945 թ.

Ազգային-եկեղեցական ժողովի Զ. նիստը բացուեց ժամը 12-ին տէրուհական աղօթքով. նախագահում էր Կիրիկիոյ Կաթողիկոս Տ. Տ. Գարեգին Ա. ատենապետն էր Պ. Ճանկի Զաքարը, որը յայտարարեց նիստի հետեւեալ օրակարգը.

1. Եկեղեցական Սահմանադրութեան քննութիւն և վաւերացում.
2. Ս. Էջմիածնի պիւտճէի վաւերացում.
3. Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրութիւն:

Ժողովականների ցանկութեան համաձայն օրակարգի հարցերը վերադասուորուեցին այսպէս.

1. Ս. Էջմիածնի պահպանութեան պիւտճէի վաւերացում.
2. Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրութիւն.
3. Եկեղեցական Սահմանադրութեան քննութիւն և վաւերացում Հայրապետական ընտրութիւնից և օծումից յետոյ:

Կիրիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը ժողովի ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն խնդրի վրայ, որ նախագահութիւնը պատրաստ է Հայրապետական ընտրութեանը, օրի համար անհրաժեշտ են որոշ նախապատրաստական աշխատանքներ: Ժողովը, մի շարք պարզաբանումներից յետոյ Վեհափառի գիտողութիւնը տեղին համարելով, որոշեց, Ս. Էջմիածնի պահպանութեան պիւտճէի վաւերացումից յետոյ, նիստն ընդհատելով մինչև երկուշաբթի ժամը 3-ը դադար յայտարարել, օրպէսզի նախագահութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ ընտրական նախապատրաստական աշխատանքներ տանելու:

Այնուհետև ժողովն անցաւ Ս. Էջմիածնի պահպանութեան պիւտճէի վաւերացման հարցին: Ամենապատիւ Տ. Տեղակալը մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Էջմիածնի նախընթաց տարիների ծախսերի մասին մատանշելով այն աղբիւրները, որոնցով ցարդ հոգացուել են Մայր Աթոռի կարիքները. նա նշեց նաև զաւլիք հաւանական ծախսերը: Ենդակալ Սրբազանի հրահանգով Տ. Բուրէն Մ. Վարդապետը կարգաց 1945-46 տարուայ Ս. Էջմիածնի նախահաշիւը իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Հստ այդ նախահաշուի Ս. Էջմիածնի ենթակայ հիմնարկների պահպանութեան ընդհանուր գումարը հասնում է 3,100,000 (երեք միլիոն մէկ հարիւր հազար) ռուբլու: Ժողովը զեկուցում լսելով նախահաշուի մասին միաձայն ընդունեց Տ. Վազգէն Վարդապետի առաջարկած հետեւեալ բանաձևը.

«Ժողովը որոշեց Մայր Աթոռի պահպանման համար եկեղեցիների հասոյքների որոշումը կինգ տոկոս տուրքին զուգնեց չարունթաց յօդուտ Ս. Էջմիածնի աւանդաբար ընդունումը ձեռնարկելու միջոցով հանգանակութիւնը անհատական նուիրատուութիւնների եղանակով»:

Բանաձևն ընդունուեց միաձայն:

Ատենապետը յայտարարեց ընդմիջում:

Ժամը 3 և 30 րոպէին նիստը վերսկսուեց Մայր Տաճարում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրելու համար:

Նախապէս պատրաստուած անուանացանկի մատենի մէջ իւրաքանչիւր պատգամաւորի անունը քարտուղարութեան և մանդատային յանձնաժողովի կողմից վերընտուգուեց և իւրաքանչիւր ստորագրեց իր անուան գիմաց: Ապա պատգամաւորները մտան Մայր Տաճար: Նախագահութեան սեղանը դրուած էր Մայր Տաճարի արեւմտեան կողմը, իջման սեղանի գիմաց, որը վարագուրուած էր, ինչպէս նաև Աւագ Եսթրել: Պատգամաւորների ընդհանուր թիւն էր 113: Նախագահ Տանն Կիրիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանով փակուեցին Տաճարի դռները և տէրուհական աղօթքից յետոյ ընտրական պատգամաւորական ժողովը բացուած յայտարարուեց: Արարողապետ Տ. Մամբրէ Սպիւկպոս Սիրունեանը սկսեց Մազմախ փոխապագութիւնը, օրին յաջորդեց պատշաճ աղօթքը: Արարողապետ Սրբազանի առաջնորդութեամբ աշխարհական պատգամաւորները յոսնկայա արտասանեցին երգման աւատը և ստորագրեցին երգիւնագիրը:

Տանն Կիրիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը խորը լուռութեան մէջ սասց.

«Ճանկի պայմաններում ենք հաւաքուել մենք այստեղ. մեր պատմութեան մէջ առաջին անգամն է, որ Տանն Կիրիկիոյ Կաթողիկոսը ներկայ է գտնուում Հայրապետական ընտրութեանը և շատ քիչ է պատահել, որ այսքան մեծ թուով պատգամաւորներ հաւաքուեն ընտրութեան համար: Եկել էք դուք այստեղ հեռաւոր Ամերիկայից, Ե-

գիպտոսից, Անգլիայից, Ճրանսայից, Բալկանեան երկրներէց, Սովետական երկրի բոլոր սամաններէց, եթէ կան բաքականներ որեւէ թեմից, զա Հարաւային Ամերիկան է: մենք որոշակի տեղեկութիւններ ունենք, որ նրանք էլ ճանապարհել են արգէն, բայց տեղի հեռաւորութեան և դժուարութիւններէ պատճառով մինչ այսօր չեն ժամանել:

Այս ժողովը արտակարգ նշանակութիւն ունի. թէ՛ բուն երկրի և թէ՛ գաղութներէ այս ներկայացուցչութիւնը ակնյայտ է դարձնում մեր եկեղեցու միասնականութիւնը: Երգումով սկսեցինք մենք այս ժողովը մեր ազգի և ժողովրդի անունից: Կը կամենայի, որ ժողովը միար նուիրական և սրբազան, և ընտրութիւնը կատարուէր այնպէս, որ ընտրեալը լինի ազգի ընթերցալը: Այս դարաւոր Տաճարի սրբազան կամարներէ տակ աղօթում եմ, որ Տէրը առաջնորդի մեզ, որպէսզի պատասխանտու չմնանք մեր խղճի և ժողովրդի առջև:

Ապա Նախագահ Վեհափառը կարգաց Հայ Եկեղեցու թէ ներկայ և թէ բացակայ բոլոր եպիսկոպոսներին անունները:

Վեհափառը երեք անգամ հարցեց պատգամաւորներին, թէ կա՞յ որեւէ անձ, որին յանձնարարուած լինի կաթողիկոսական թիկնածու առաջարկել ժողովից բացաւ կայող որեւէ եպիսկոպոսի. այս երեցս տրուած հարցին պատասխան տրուեց Ո՛՛՛:

Նախագահ Վեհափառի հրամանով քուէատուփը փակուեց և պատգամաւորները հրահանգ ստացան իրենց բաժանուած քուէաթղթի վրայ գրել միայն անուն, գաղտնի քուէարկութեամբ, պատրաստելու համար թիկնածուների երկանուն ցանկը առաւելագոյն քուէ ստացողներից: Գարտուղար Տ. Գրիգոր Մ. Վարդապետ Կարապետեանը բարձրձայն կարգաց պատգամաւորների անունները, որոնք կարգով և անձամբ ձգեցին իրենց քուէները փակուած տուփի մէջ, որին հակում էր արարողապետ Սրբազանը: Անունների ընթերցումից պարզուեց, որ երկու պատգամաւոր մէկը Հայկազից՝ Արշակ Գալէմբերեան և երկրորդը Վրաստանից՝ Սամուէլ Շահպարեանն բացակայ են հիւանդութեան պատճառով:

Պատգամաւորներ Բարգէն Ղորուզեանը և Սարգիս Քիւրքեանը հրաւիրուեցին հսկելու ընթերցմանը և արձանագրութիւնը կազմելուն: Նախագահ Վեհի հրամանով բացուեց քուէատուփը և հայուսեցին քուէները, որոնց թիւը 111 էր:

Քուէարկութեան արդիւնքը հաղորդուեց Նախագահ Վեհափառին, որը ժամը 4 և 45 րոպէին հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց ժողովին, թէ Ամեն. Տեղակալ Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չէօրէքեանն ստացել է քուէարկող 111 պատգամաւորների 110 քուէն, իսկ մէկ քուէ տրուել է Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին: Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գաբրիէլ Ա.-ը յայտարարեց.

«Այս օր քուէն տուել է ինձ իմ Սրբազան եղբայրը, Տ. Տեղակալ Արքեպիսկոպոս Չէօրէքեանը, որին ես մեծ հաճոյքով վերադարձնում եմ հազարապատիկ չափով: Այս յայտարարութիւնից յետոյ ժողովը միաձայն և ձեռամբարձ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս իւշակեց Տ. Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս Չէօրէքեանին: Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը յարեց հետեւեալը. «Ազգը գիթակցաբար ընտրեց ամսանաւորագոյնը»:

Նորընտիր Կաթողիկոսին անմիջապէս մատուցուեց Հայրապետական Գաւազանը, սեղանների վարագոյրները բացուեցին, Մայր Տաճարի զանգապներն սկսեցին հնչել հանուր հայութեան աւետելու համար, թէ վերացուած է Ս. Էլմիածին Կաթողիկոսական գահի վրայից եօթամեայ սգի թուրը: Մայր Տաճարի դռները բացուեցին և նրա խնկարոյր կամարների տակ հաւաքուած պատգամաւորները ցնծալով ուրախութեամբ և որոտընդոտ ծափահարութեամբ հաղորդ եղան մեծ աւետիսին: Եկեղեցական հայրերը խմորովին երգեցին «Էլմիածինն ի Չօրէն շարակներ. Յուզուած էր ամբողջ պատգամաւորութիւնը, յուզուած էր նաև Նորընտիր Հայրապետը: Շարականների երգեցողութեամբ և անզուսպ ուրախութեան ու կեցցէների տարափի տակ Ազգի ընտրեալ Հայրապետն առաջնորդուեց Վեհաբան, ուր հայրական օրհնութեամբ և սպանապնիշով Նորին Վեհափառութիւնն արձակեց Ազգային-Եկեղեցական ժողովի պատգամաւորներին և ժողովրդին ժամը 5 և 30 րոպէին:

Ազգային-Եկեղեցական ժողովի Նախագահ՝

Գ.ԱՐԵՑԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Գարտուղարութիւն՝

Գրիգոր Մ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՍԱՀԱԿ ԱԻ. ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԱՆ

ՎԱՀԱՆ ԱԻ. ՔԱՀ. ԹԱՎԱՐԷԿԱՆ

Ա. Գ. ՍԱԶՃՅԱՆ

Ասեմապետներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԱՆ

Ս. ՄԱԼԽԱՍԱՆ

ՃԱՆԻԿ ՉԱԳԸՐ

ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒՔՅԱՆ